

İLETİŞİM ADRESİ

Yrd.Doç. Dr. Hakan ÇALIŞ
Süleyman Demirel Üniversitesi
Teknik Eğitim Fakültesi
Elektronik-Bilg. Eğit. Blm.

32260-Isparta
e-posta: hcalis@tef.sdu.edu.tr

Yrd.Doç. Dr. Akif KUTLU
Süleyman Demirel Üniversitesi
Teknik Eğitim Fakültesi
Elektronik-Bilg. Eğit. Blm.

32260 Isparta
e-posta: akutlu@tef.sdu.edu.tr

YÜKSEKÖĞRETİMDE OSMANLI TÜRKÇESİ ÖĞRETİMİ

Dr. Mustafa Altun
Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Bölümü

Özet

Osmanlı Türkçesi, tarihî Türkçenin önemli bir konuşma ve yazı dilidir. Yüzlerce yıllık tarihî bir mirasın taşıyıcısı olan bu dilin üniversite düzeyinde verimli bir biçimde okutulması, öğretim yöntemlerinin etkin kullanımına bağlıdır. Makalede, bu bağlamda Osmanlı Türkçesi öğretiminde öğretim elemanının sınıf içi etkinliğinden, kullanılan araç ve gereçlere kadar bütün eğitim süreçlerinin yeniden gözden geçirilmesi gereği üzerinde durulmuş ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı Türkçesi, Öğretim

Abstract

Ottoman Turkish is an important spoken and written language of historical Turkish. The teaching of this language which is the conveyor of hundred years of historical heritage on the academic level in an efficient way depends on the effective usage of teaching techniques. In this article, on this basis, in the teaching of Ottoman Turkish, the need of the overview the whole educational procedures ranging

from the in-class efficiency of the lectures to materials used is emphasized and some suggestions have been presented.

Keywords: **Ottoman Turkish, Teaching**

1. Giriş

Osmanlı Türkçesi terimi, Türk dili tarihi üzerine çalışan Türkologlar tarafından Asya'nın iç kesimlerinden gelerek Anadolu'ya akın eden Oğuz Türklerinin kurduğu, 13. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar özellikle Anadolu ve Rumeli'de hüküm sürmüş bulunan Osmanlı İmparatorluğunun konuşma ve yazı dili olarak kabul edilir. Lisân-ı Osmânî ya da Osmanlıca terimleri de bu terime paralel olarak kullanılır¹.

13. yüzyıldan 15. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan döneme Eski Anadolu Türkçesi ya da Erken Osmanlı Türkçesi, 15. yüzyılın ikinci yarısından 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan döneme Klâsik Osmanlı Türkçesi, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bugün de devam eden döneme yeni Türkiye Türkçesi adı verilir.

19. yüzyılın ilk yarısından başlayarak dağılmaya yüz tutan Osmanlı İmparatorluğunda, 1789 Fransız İhtilâli'yle yayılan milliyetçilik akımlarının da etkisiyle imparatorluğu oluşturan bütün etnik yapılar “*millî*” kavramına sarılarak bağlı olduğu büyük yapıdan ayrılmaya karar vermişlerdi. Bu tutum karşısında imparatorluk yönetimindeki hakim unsurlar, aydınlar, bürokratlar ve askerler, millî kavramını farklı mecralara çekerek imparatorluğu siyasî anlamda ayakta tutmaya çalışmışlardır. Namık Kemal'in 19. yüzyılın ikinci yarısında yüksek sesle dile getirdiği “*Osmanlılık*” ülküsü bu çabaların bir yansımasıydı. Osmanlı lisanı kavramı da bu ülkünün bir devamı niteliğindedeydi. *Lisân-ı Osmânî* adı altında dilbilgisi ve edebiyat kitapları, sözlükler ardı ardına yayımlandı. Bu terim sonraları yanlış olarak *Osmanlıca* terimiyle yer değiştirdi. Bir hükümdar ailesinin adından hareketle büyük bir milletin konuştuğu ve yazdığı dil karşılanır oldu. Ancak 1908'de İttihad ve Terakki Fırkası'nın yönetimi ele almasıyla Türkçülük akımları hız kazanınca bu terimlerle birlikte Türkçe, Türk dili terimleri de ön plana çıkmaya başladı.

Kurtuluş Savaşı'nın bitiminde 29 Ekim 1923'te kurulan yeni devlet yapısıyla *Osmanlıca* ya da *Lisân-ı Osmânî* terimleri yeni bir anlam alanına kavuştu. 1928 yılında gerçekleştirilen Harf İnkılâbı'yla eskiye ait yazı ve imlâ geleneği tümüyle değişime uğratıldı. Lâtin harflerinin kabul edilmesiyle yeni bir yazı ve imlâ geleneği oturmaya başladı. Bununla

eşgüdümlü olarak Tanzimat dönemi aydın ve yazarlarından Şinasî'nden itibaren devam eden, Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî edebî akımlarıyla arada kesintelere uğrayan; Genç Kalemler adıyla 1911'de yayın hayatına atılan, Türkçülük ülküsünü benimsemiş Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip'le zirvesini bulan Türk yazı dilindeki sadeleştirme hareketi bilinçli bir “arındırma”yaⁱⁱ dönüştü. Özellikle Arapça ve Farsça kökenli kelimeler ve tamlamalar kimi Türkçenin tarihî dönemlerinden, kimi Anadolu ağızlarından alınan, kimi de yeni türetmelerle oluşturulan binlerce kelimeyle değiştirildi. Onlarca yıl bir dil politikası olarak devam eden bu arındırma faaliyeti neticesinde, Osmanlı dönemine ait pekçok eser yeni nesiller tarafından anlaşılabilir duruma geldiⁱⁱⁱ. Bu, yeni kurulan ve çağdaşlaşma ülküsünü gerçekleştirmeyi amaçlayan, yüzü Batı'ya dönük bir devlete ait medeniyet projesinin uzantısı olarak kabul edildi^{iv}.

Ancak inkılâpların henüz semeresinin alındığı bir zamanda, geçmişe ait dil yadigârlarından bu denli uzaklaşılmasının önünü almak maksadıyla 1935 yılında öncelikle üniversite düzeyinde Arap harfli Osmanlı Türkçesinin öğretimine geçildi. Üniversitelerin Türk dili ve edebiyatı, tarih, arşivcilik bölümleri başta olmak üzere sosyal bilimler alanındaki birçok bölümde Osmanlı Türkçesi dersleri okutulmaya başlandı. Yeni Türk alfabesiyle yazılmış Osmanlı Türkçesi gramer kitapları çıkarıldı. Bugün teknik üniversiteler hariç, Türkiye'nin hemen bütün üniversitelerinde ilgili bölümlerde iki ya da dört yarıyla dağıtılmış biçimde Osmanlı Türkçesi dersleri verilmektedir. Son yıllarda üniversitelerin dışında bazı vakıf ve dershanelerin de kurs ya da seminer adı altında Osmanlı Türkçesi dersleri verdikleri görülmektedir^v.

Bütün bu öğretim sürecinin sonucunda Osmanlı Türkçesiyle yazılmış hem edebî, hem de tarihî metinler latinize edilmekte ya da sadeleştirilerek okurlara sunulmaktadır. Ancak bu yayınların doğruluk dereceleri konusunda ortaya konan eleştiriler, Osmanlı Türkçesi öğretimindeki aksaklıkları gözler önüne sermektedir. Bilgi sahibi olmadan, düşünce sahibi olan, yeterlilik derecesinden yoksun halde, eski metinleri fütursuzca çevirmeye ve anlamadan sadeleştirmeye çalışan okur-yazar kitlesinin önünü almak için bu öğretimdeki aksaklıkların öğretim metotlarını geliştirmek suretiyle giderilebileceği aşîkârdır.

2. Osmanlı Türkçesi Öğretiminin Hedefleri ve Kullanılan Metotlar

Osmanlı Türkçesi öğretimi yapan bölümlerin ders içeriklerine bütüncül olarak baktığımızda, dersin genel hedefinin, Arap harfli eski yazı geleneğinin Türkçe, Arapça ve Farsçadan oluşan özelliklerini öğrencilere kavratmak olduğu söylenebilir. Bu çerçevede alt başlıklar halinde ifade edecek olursak, Osmanlı Türkçesi derslerinde öğrencilerin şu becerileri kazanmaları hedeflenmektedir (Sosyal, 1998:276):

- a. Arap harfli Osmanlı alfabesini (kitap ve el yazısı) bilmek,
- b. Harflerin başta, ortada ve sonda yazılışlarını bilmek,
- c. Harflerin bitişik ve ayrı yazılışlarını bilmek,
- d. Ünlü ve ünsüz harflerin özelliklerini bilerek bunları nüanslarıyla birlikte kavramak,
- e. Osmanlı Türkçesinde kullanılan işaretleri ve bu işaretlerin yazıya kattığı değişiklikleri bilmek,
- f. Osmanlı yazısının yazılışı ve uygulandığı ayırt edici özellikleri kavramak,
- g. Osmanlı Türkçesinde kelimelerin okunuşundan kaynaklanan farkları kavramak,
- h. Osmanlı Türkçesi ile yazılmış eserleri okumak ve anlamak.
- i. Osmanlı Türkçesinde kullanılan Arapça dilbilgisi özelliklerini kavramak (mastar, ism-i fâil, ism-i mefûl, Arapça isim ve sıfat tamlamaları vb.)
- j. Osmanlı Türkçesinde kullanılan Farsça dilbilgisi özelliklerini kavramak. (Farsça tamlamalar, ön ve son ekler, mastar çekimleri vb.)

Öğrencilerin yukarıda sayılan amaçları gerçekleştirebilmeleri için şu çalışmalar yapılmalıdır (Soysal, 1998:276-277):

- a. Osmanlı yazısının nasıl ortaya çıktığı, bu yazıdan önce hangi yazı ve alfabelerin kullanıldığı ana hatlarıyla anlatılmalıdır.
- b. Osmanlı alfabesinin kendine has yazım kuralları olduğu, bu harflerin bir araya gelişlerinde (bitişmelerinde) bazı özel kurallara bağlı olduğu belirtilmelidir.
- c. Osmanlı alfabesinde seslerin nüanslarıyla beraber kavranmasının gereği belirtilmeli, bunlar öğrenildiği takdirde ortaya çıkacak yanlışlıklar örneklerle desteklenmelidir.
- d. Osmanlı yazısının yazım kurallarının Lâtin alfabesinden farklı işlendiğinin, örnekler üzerinde uygulamalı olarak gösterilmesi sağlanmalıdır.
- e. Metinler sınıf içinde ve yeri geldikçe hem kuralların öğretilmesinde hem de okuma pratiğini artırma çalışmalarında çok sık başvurulması gereken bir araç olmalıdır.

Osmanlı Türkçesi derslerinin hedeflerini gerçekleştirmek için öğretim ortamlarında değişik yöntem ve teknikler uygulanmaktadır. Bu yöntem ve teknikler açıklayıcı bilgiler eşliğinde aşağıda sıralanmıştır(Kavcar, 1996:16-23):

- a. **Analiz Metodu:** Çözümleme olarak da anılan bu metot, bir bütünü meydana getiren parçaları, belli bir gayeyle birbirinden ayırma işidir. Analiz metodu, inceleme ve araştırmaya yönelir. Derslerde, bir okuma parçasında, metni bitirdikten sonra metindeki olayları, kişileri ve çeşitli dilbilgisi şekillerini belirtmek, bu parçanın mesajını bulmak gibi çalışmalarda bu metodu kullanırız.
- b. **Sentez Metodu:** Birbirleriyle ilişkisi olan unsurların genel bir sonuca varmak için birleştirilmesi işidir. Bu metot, açıklama ve yorumlama güçlerini artırır. Derslerde bu metodu eklerin yazımını öğrettikten sonra yeni kelimeler türetmelerinde, benzer şekilleri meydana getirmelerinde ve cümleler kurmalarında kullanırız.
- c. **Tümevarım Metodu:** Özel durumlardan genel bir neticeye varmak için yapılan, akıl yürütmeye dayalı bir çalışma, araştırma ve tartışma metodudur. Derslerde bu metodun kullanılmasıyla kelime oluşumları daha iyi öğretilir. Arapça kelime kalıplarını öğretmek için örnek kelimeler seçilir. Bunların yapısı gösterilir ve buradan aynı kalıplardaki kelimelerin oluşum şekli öğretilir.
- d. **Tümdengelim Metodu:** Bir takım prensip ve kurallardan yola çıkarak, özel bir olayı, durumu veya örnekleri inceleme ve açıklama metodudur. Derslerde bir metin alınır. Metin hakkında tanıtıcı ve açıklayıcı bilgiler verilir. Daha sonra metin dilbilgisi bakımından ve edebî bakımdan incelenir. İşte bu işlem sırasında bu metot kullanılır.
- e. **Anlatma Metodu (Takrir):** Derslerin öğretim elemanları tarafından anlatılması esasına dayanan metottur. Bu metotta daha çok öğretim elemanı etkilidir. Bu yüzden öğrencilerin ilgisini çekmek, onları etkin hale getirmek ona düşer. Derslerde anlatma metodundan metin incelemesi çalışmalarında faydalanılabilir.
- f. **Soru-Cevap Metodu:** Önceden hazırlanmış problemlerin sınıfta öğrenciler tarafından cevaplandırılması, açıklanması ve tartışılması esasına dayalı bir metottur. Derslerde kelimelerin anlamı, yazımı vb. konularda birtakım sorular öğrencilere yöneltilerek cevaplandırılmaları istenir. Metinlerin tahlilinde de bu metot çok yaygın bir şekilde kullanılabilir.
- g. **Küme Çalışması Metodu:** Bir sınıfta öğrencilerin kümelere ayrılarak ve aralarında iş bölümü yapılarak belirli bir konu üzerinde çalışmalarına denir. Küme çalışmalarında ya türdeş ya da ayrışık kümeler oluşturulur. Derslerde türdeş kümelere iyi bilenler,

orta seviyede bilenler ve az bilenler ayrı kümeler haline getirilebilir. Bir müddet sonra az, orta ve çok bilenler aynı kümelerde toplanıp bilgi alışverişini sürdürebilir.

- h. **Gösteri Metodu:** Belli olgu ve olaylara dair prensipleri belirtmek, birtakım becerileri ve uygulama yollarını öğretmek gayesiyle bir şeyi başkalarının önünde yaparak açıklama işidir. Bu metotla çeşitli araç ve gereçlerden faydalanabiliriz. Bu araç ve gereçler arasında kaset, ses bandı, video, slayt, film gibilerini sayabiliriz. Resim gösterme metodu da denilebilecek metotla güzel yazılar, hat levhalar, mezar taşları veya kitaplardan alınan fotoğraflar büyütülerek kullanılabilir.
- i. **Dramatizasyon Metodu:** Hareket, konuşma, taklit gibi unsurlardan tabiat ve toplum olaylarının hayalî bir ortam içinde canlandırılması dramatizasyon (oyunlaştırma) denilir. Metinler, özellikle tiyatro parçaları (Vatan yahut Silistre vb.) diyaloglar paylaştırılarak öğrencilerin bunu bir anlamda oynamaları sağlanabilir. Metinlerde anlatılmak istenenler öğretici ve öğrenciler tarafından değişik şekillerde ifade edilebilir.
- j. **Gözlem ve İnceleme Metodu:** Gözlem, bir olayı, bir nesneyi veya bir gerçeği anlamak için, bu olay, nesne veya gerçeğin türlü belirti ve şartlarını izleme ve inceleme işidir. İncelemede ise, ele alınan konu veya olayın özelliklerini ve ayrıntılarını tam olarak anlamaya çalışmak için yapılan metotlu çalışmadır. Derslerde bu tekniklerin kullanılmasıyla mezar taşları, çeşitli yazıtları, çeşitli eserleri gözleme, inceleme yapılabilir.

3. Osmanlı Türkçesi Öğretiminin Sorunları

Osmanlı Türkçesi, Harf İnkılâbı'mıza kadar öğretilmiş, ancak bu yazı dilinin öğretimi eskilere dayanmamaktadır. 18. yy.'ın son çeyreğinde askerî okulların açılmasından sonra ihtiyaç duyulmuş, ancak medreseler hariç okulların tamamına 1894 yılında ders olarak konmuştur. Medreselere ise 1908'de girebilmiştir. Bu tarihten önce ciddi bir Türkçe öğretimi olmamıştır. Zaten Osmanlı sahasında “Müeyyiretü'l-Ulûm” ve “Eş-Şürûru'z-Zehabiyye ve'l-Kıtai'l-Ahmediyye fi'l-Lugati't-Türkiyye” adlı eserlerden başka bir kitap da yoktur. Bunlar da Arap gramerine göre düzenlenmiş ve Türkçe'yi gerçek anlamıyla ifade etmekten uzak eserlerdir. Bu sebeple en iyi niyetli çabalar bile bir netice vermemiştir (Ünver, 1998:414).

Tanzimatla birlikte okullarda okutulmak üzere Osmanlıca öğretim kitapları yazılmaya başlandı. İlk eser 1851'de yayımlanan Fuad ve Cevdet Paşaların “Kavaid-i Osmaniyye” adlı

eseridir. Bu kitaptan sonra Cumhuriyet devrine kadar otuzdan çok eser yayınlanmıştır. Tabiatıyla tıpkı öncekilerde olduğu gibi Arap grameri anlayışıyla kaleme alınmıştır. Genellikle de sarf, nahiv ve kavaid olarak adlandırılmışlardır: Sarf-ı Türkî, Sarf-ı Osmânî, Nahv-i Osmânî vb. Sarf kitaplarında ekler, nahiv kitaplarında ise cümle türleri, cümlenin unsurları işlenmiştir. Ancak yine Arap gramer anlayışıyla (Ünver, 1998:416-417).

Günümüzde Osmanlı Türkçesi öğretimi sorunlarının başında her üniversitenin kendi bünyesinde farklı programlar uygulaması gelmektedir. İnternet üzerinden yaptığımız araştırma neticesinde Türkiye'deki Türk dili ve edebiyatı ve tarih bölümlerindeki ders içeriklerine ve ders yüklerine baktığımızda bunu görmek mümkündür.

Kimi programlarda ders içerikleri bir paragraf genişliğinde ayrıntılı verilirken, kimi programlarda iki üç cümleyle geçştirilmiş, kiminde ise sadece dersin kredileri verilmiştir. Türk dili ve edebiyatı bölümlerinde 'Osmanlı Türkçesi'^{vi} ya da 'Osmanlıca'^{vii} terimleri kullanılırken, tarih bölümlerinde 'Osmanlı paleografyası'^{viii} ya da 'Osmanlıca'^{ix} terimleri tercih edilmiştir. Takip edilen kaynak kitaplar hakkında bölümlerin birçoğunda bilgi verilmemiştir. Genel olarak Türk dili ve edebiyatı bölümlerinde Osmanlı Türkçesi dersi ilk yıldan başlayarak 4 yarıyıl okutulmakta, tarih bölümlerinde ise iki yarıyıldadır.

Osmanlı Türkçesi öğretiminde kullanılan materyallere bakıldığında ilk planda kitaplar gelmektedir. Ancak bu kitapların birçoğu eğitim amaçlı olmaktan çok öğretim amaçlı ve ezberci bir anlayışa dayanmaktadır. Dilbilgisi bölümleri, imlâ özelliklerinin, Türkçe, Arapça ve Farsça dilbilgisi kurallarının belirli bir sıra dahilinde 'aktarılması'ndan öteye gitmemektedir. Kitaplarda Cumhuriyet döneminden geriye doğru tarihî bir sıra içinde Arap harfli metinler verilerek öğrencilerin okuma çalışmalarına elverişli metinler sıralanmaktadır.

Cumhuriyet döneminde hazırlanan Osmanlı Türkçesi kitaplarının başlıcaları şunlardır:

- a. Ahmet Cevat Emre, (1947), *Osmanlı Edebiyatına Hazırlık Dersleri*, İstanbul.
- b. Muharrem Ergin, (1962), *Osmanlıca Dersleri*, İstanbul.
- c. Faruk K. Timurtaş, (1977), *Osmanlıca (Eski Yazı-Gramer-Metin)*, İstanbul.
- d., (1964), *Osmanlıca Grameri*, İstanbul.
- e., (1977), *Osmanlı Türkçesine Giriş*, İstanbul.
- f., (1972), *Yeni Osmanlıca Metinler*, İstanbul.

- g., (1974), *Eski ve Klâsik Osmanlı Türkçesi Metinleri*, İstanbul.
- h. Yılmaz Kurt, (2001), *Osmanlıca Dersleri 1-2*, Akçağ Yayınlar, Ankara.
- i. Hayati Develi, (2001), *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1-2*, İstanbul.

Bunların dışında da birçok okuma kitabı ve metin antolojisi yayınlanmıştır. Kanaatimizce yukarıda sayılan kitaplardan üniversitelerin ilgili bölümlerinde tavsiye edilebilecek eser olarak, Hayati Develi'nin Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1-2 adlı iki ciltlik eseri görünmektedir. Çünkü diğer eserler bilgi bakımından oldukça yüklü olmakla birlikte, dil öğretimi metotları bakımından zayıftırlar. Bu kitapların, Arapça ve Farsça şekillerin ağırlıklı olarak öğretilmeye çalışılması, Türkçe unsurlara daha az yer verilmesi, söz dizimi bölümlerinin olmaması ve birçok alıntı kelimeyi öğrencinin bildiği farz edilmesi gibi zaafları vardır. Develi'nin ders kitabında ise bu zaaflar mümkün mertebe giderilmiş bulunmaktadır. Konular başlangıçtan ileri seviyeye doğru yabancı dil kitaplarında olduğu gibi derslikler halinde sıralanmıştır.

Osmanlı Türkçesi öğretiminin diğer bir sorunu da ders veren öğretim elemanlarının ders işleme esnasında sadece düz anlatım yöntemiyle yetinmeleri, diğer öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmamalarıdır. Bu yaklaşımlar, öğrencide bıkkınlık, isteksizlik ve derse ilgisizlik gibi olumsuz tavır ve davranışlara yol açmakta, dersi asıl amacından uzaklaştırmaktadır.

Öğretim elemanlarının genellikle geleneksel öğretim metotlarını kullandıkları, öğretim hedeflerine uygun hareket etmedikleri gerçeği, verimliliğin düşmesinde önemli bir etkidir. Akademik çalışmaların, sempozyum, konferans vb. etkinliklerin öğretim elemanını dersten alıkoyması, onun yerine araştırma görevlilerinin derslere girmesi, öğretim elemanlarının ders yüklerinin ağırlığı, çeşitli öğretim materyallerine önem verilmemesi, ders hedeflerinin gerisinde kalmada diğer etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. Osmanlı Türkçesi Öğretimindeki Sorunlara Çözüm Önerileri

Osmanlı Türkçesi dersinin verimliliğini artırmak ve dersin hedeflerine ulaşmak için aşağıdaki öneriler uygulanabilir:

- a. Osmanlı Türkçesi dersi verilen bölümlerin hedeflerine uygun öğretim stratejileri geliştirilmeli, hangi seviyelerde Osmanlı Türkçesi öğretileceği önceden belirlenmelidir.

- b. Belirlenen hedefler doğrultusunda kitap, cd, tepegöz, ders notu vb. kaynaklar tespit edilmelidir.
- c. Yıllık, aylık ve haftalık olarak konular planlanmalı, yıl sonunda belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.
- d. Öğretim yılı başında, Osmanlı Türkçesi dersinin kendi içinde ve diğer bölüm dersleri arasındaki yeri ve önemi tüm öğrencilere onların seviyelerine uygun, ikna edici açıklamalarla anlatılmalıdır.
- e. Öğretim yılı başında bölüm ya da bilim dalı panosuna, öğrencilerin Osmanlı Türkçesi dersiyle ilgili olarak hangi haftalarda hangi konuları işleyeceklerine, verilecek ödevlere ait bir çizelgeler asılmalıdır. Bu çizelgedeki bilgiler ilk derste de öğrencilere duyurulmalıdır.
- f. Osmanlı Türkçesiyle ilgili konuların sıralamasında basitten karmaşığa, tarihsel açıdan bakıldığında yakın tarihten uzak tarihe, Türkçe unsurlardan Arapça ve Farsça unsurlara doğru bir program izlenmelidir.
- g. Teorik konular, alıştırma ve konulara uygun düşen metinlerle desteklenmeli, her hafta işlenen konuyla ilgili Arap harfli metinleri okumaya ve yazmaya yönelik ödevler verilmelidir. Seviye ilerledikçe verilen alıştırmaların zorluk derecesi artırılmalıdır. Bu artırımlarda ders hedefleri ve öğrencilerin seviyeleri dikkate alınmalıdır.
- h. CD ya da video ortamında hazırlanmış belgesel niteliği taşıyan Osmanlı medeniyetini tanıtıcı filmler öğretim yılı başından itibaren belli aralıklarla izletilmeli, öğrencilerin geçmişe dair yanlış ve eksik düşünceleri giderilmelidir. Bu filmlerin yanlış ve gerçeği çarpıtıcı olmamasına dikkat edilmelidir.
- i. Öğretim yılı içinde bir dönemde en az 2 yarıyıl içi sınav yapılmalı, yarıyıl içi değerlendirmede bu sınavların katkı payı % 70'i geçmemelidir. Kalan % 30'luk dilim alıştırmalara ayrılmalıdır. Sınavlarda sınıf düzeyine uygun sorular sorulmalı, zor öğretim elemanı olmak adına öğrencide isteksizlik, ümitsizlik yaratacak yaklaşımlardan kaçınılmalıdır.
- j. Eski yazma eserlerin mevcut olduğu illerde, öğrencilerin derste matbu olarak gördüğü metinlerin asıllarını görmelerine imkân yaratılmalı, öğretim elemanı eşliğinde kütüphane ziyaretleri yapılmalıdır. Bu imkândan mahrum illerde ise eserlerin mikrofilm ya da tıpkı basımları öğrencilere gösterilmelidir.

- k. Osmanlı medeniyetine ait mimari eserlerin kültürel geziler düzenleyerek öğrenciler tarafından görülmesine ve tanınmasına imkân sağlanmalı, eserlere ait tarihî bilgiler kuru anlatımdan uzak bir biçimde öğrencilere aktarılmalıdır.
- l. Bölümlerde diğer öğretim elemanlarının uygulamalarından faydalanılmalı, Yeni Türk edebiyatı, eski Türk edebiyatı, İslam sanatı vb. derslerde de öğrencinin seviyesine göre metinlerin asıl nüshalarından okutulması sağlanmalıdır.
- m. Derslerde seçilecek metinlerin öğrencide edebî bir zevk uyandırmasına dikkat edilmelidir.
- n. Bundan sonra konuyla ilgili araştırma yapacak araştırmacılar, literatür çalışmasına ilaveten anketler hazırlamalı, bu dersin verildiği fakültelerin bölümlerine bu anketler uygulanmalı, öğrenci görüşlerini de içeren bilimsel verilere dayalı bir çalışma yapılmalıdır.

5. Sonuç

Osmanlı Türkçesi dersi, 6 yüzyıla aşkın bir süre Osmanlı Devleti çatısı altında yaşayan toplumların düşüncelerini, duygularını, isteklerini ve yüksek bir medeniyet mirasını bugünlere ulaştıran dil yadigarlarının yeni nesillere aktarılması bakımından önem taşımaktadır. Bugünü anlamak ve geleceğe yön verebilmek için madem ki geçmişi bilmek gereklidir; öyleyse Osmanlı Türkçesine hak ettiği yer verilmeli, onu, geçilmesi gereken “zorunlu” bir ders olmaktan çıkarmalı, uygun öğretim yöntem, teknik ve stratejilerini kullanarak öğrencilere sevdirmelidir.

BİBLİYOGRAFYA

ASMÂÎ, (1997), *Yazımız*, (Hazırlayan: Muhammed Sâfi), Bedir Yayınevi, İstanbul.

BERGAMALI KADRİ, (1946), *Müyessiretü'l Ulûm*, (Çev. Besim Atalay), TDK, İstanbul.

BANGUOĞLU, Tahsin, (1987), *Dil Bahisleri*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.

DEMİREL, Özcan, (1999), *Türkçe Öğretimi*, MEB. Yayınları, İstanbul.

DEVELİ, Hayati, (2001), *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1-2*, Bilimevi Yayınevi, İstanbul.

EMRE, Ahmet Cevat, (1947), *Osmanlı Edebiyatına Hazırlık Dersleri*, İstanbul.

EREN, Hasan-Mertol TULUM, (1990), *Dil Tartışmalarında Gerçekler I*, TDK, Ankara.

ERGİN, Muharrem, (1962), *Osmanlıca Dersleri*, İstanbul.

ERGÜN, Mustafa, (1996), *II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri*, Ocak Yayınları, Ankara.

- ERTEN, Rekin**, (1991), *Elifba'dan Alfabe'ye (Türkiye'de Harf ve Yazı Meselesi)*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- GALANTİ, Avram**, (1996), *Arabi Harfleri Terakkimize Mani Değildir*, Bedir Yayınevi, İstanbul, 3. Baskı.
- HEİDE, Uriel**, (2001), *Türkiye'de Dil Devrimi*, (Çeviren:Nejdet Öztürk), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- KÂŞGARLI MAHMUD**, (1985), *Divanü Lugat'it Türk, I-IV*, TDK, Ankara, 2. baskı.
- KAVCAR, Cahit ve diğerleri**, (1996), *Türkçe Öğretimi*, Engin Yayınları, Ankara.
- KURT , Yılmaz**, (2001), *Osmanlıca Dersleri I-2*, Akçağ Yayınlar, Ankara.
- LEVEND, Agâh Sırrı**, (1972), *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 3. Baskı.
- LEWIS, Geoffrey**, (2004), *Trajik Başarı (Türk Dili Reformu)*, (Çeviren: Mehmet Fatih Uslu), Gelenek Yayınları,, İstanbul.
- MOLLA SALİH**, (1949), *Eş-Şürûru 'z-Zehebiyye ve 'l-Kıtai 'l-Ahmediyye fi 'l-Lugat'it Türkiyye*, Çev.:Besim Atalay), TDK, İstanbul.
- ORTAYLI, İlber**, (2001), “Harf Devrimi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gelenekten Geleceğe*, Ufuk Kitapları, İstanbul, s. 97-114.
- ÖZKAN, Mustafa**, (1997), *Tarih İçinde Türk Dili*, İstanbul.
- SAFA, Peyami**, (1976), *Objektif: 1 Osmanlıca-Türkçe-Uydurmaca*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, İlaveli 2. baskı.
- SOYSAL, M. Orhan**, (1998), *Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe Öğretmeninin El Kitabı*, Ankara.
- ŞAVKAY, Tuğrul**, (2002), *Dil Devrimi*, Gelenek Yayınları, İstanbul.
- TİMURTAŞ , Faruk K.**, (1977), *Osmanlıca (Eski Yazı-Gramer-Metin)*, İstanbul.
....., (1964), *Osmanlıca Grameri*, İstanbul.
....., (1977), *Osmanlı Türkçesine Giriş*, İstanbul.
....., (1972), *Yeni Osmanlıca Metinler*, İstanbul.
....., (1974), *Eski ve Klâsik Osmanlı Türkçesi Metinleri*, İstanbul.
- ÜNVER, İsmail**, (1996), Türkiye'de Osmanlıca Öğretiminin Dünü ve Bugünü, *Uluslar Arası Türk Dili Kongresi*, 1988, TDK, Ankara, s.413-421

İletişim:

Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Bölümü
Hendek-Sakarya
54300

E-mail (elmek): maltun@sakarya.edu.tr

Url: <http://mdilci.sitemynet.com>